

Inhoud

- Inleiding** p. 9
- Positieve resultaten** p. 14
- 1 Discus, een bijzondere woningcorporatie** p. 17
Geef daklozen éérs een woning en los dan andere problemen op. Het werkt in New York en het werkt in Amsterdam.
- 2 Het Martien Schaaperhuis, trainingshuis met woonladder** p. 23
Ex dakloze bewoners met psychiatrische problemen werken aan hun woon-carrière.
- 3 Opvanghotel Ruysdael** p. 29
Het hospitality concept van deze opvang geeft de 'gasten' rust en zelfvertrouwen.
- 4 Inloophuis De Kloof** p. 35
Bezoekers komen voor een kop soep, een douche, administratieve hulp... of een behandeling door Jeanne Albers, pedicure met kosmische krachten.
- 5 Schrijfclub Kantlijn** p. 41
Aan inspiratie geen gebrek bij de leden van schrijfclub Kantlijn, een project van het Straatpastoraat.
- 6 Een bijzondere muziekschool in Zuidoost** p. 47
Thuisloze muzikanten jammen vier dagen per week onder begeleiding van de huisband Space Lightning.
- 7 Koffiehuis van den Volksbond** p. 53
De vaste bezoekers van dit koffiehuis ontpoppen zich tot barman, kok, klusjesman en zelfs beleidsmaker.
- 8 Bureau Aanmelding & Plaatsing** p. 57
Een kijkje in de cockpit van HvO-Querido, Amsterdams grootste opvangorganisatie voor dak- en thuislozen.
- 9 Magical Mystery Tour, werkproject voor en door cliënten** p. 63
Touringcar-project verzorgt complete dagjes uit met de bus.
- 10 Zorgboerderij De Eilandstal** p. 69
Het is hard werken én bijkomen op dit boerenbedrijf.

- 11 De prikploeg van Streetcornerwork** p. 75
In ruil voor een vergoeding en een flinke dosis verbroedering vegen dakloze jongeren en verslaafden de straten schoon.
- 12 Prostitutie & Gezondheidscentrum 292** p. 81
Dit centrum stimuleert de zelfredzaamheid van thuisloze prostituees. Zij kunnen er terecht voor onderzoek, voorlichting en computerles.
- 13 WerkHotel Amsterdam, woonvoorziening voor vastgelopen jongeren** p. 87
Jongeren krijgen begeleiding bij het zelfstandig wonen en functioneren in de maatschappij.
- 14 Vrouwenopvang De Roggeveen** p. 93
In deze noodopvang bereiden vrouwen en kinderen zich voor op een zelfstandig leven.
- 15 Uitgeverij Tobi Vroegh** p. 99
Alle publicaties en ook alle vrijwilligers hebben een link met de psychiatrie.
- 16 Je Eigen Stek, opvang in eigen beheer** p. 105
De zestien bewoners werken keihard aan hun terugkeer in de maatschappij.
- 17 Dagbestedingsproject De Poel** p. 111
Ondanks hun psychiatrische handicap maken de deelnemers zich op allerlei manieren nuttig voor de buurt – als glazenwasser bijvoorbeeld.
- 18 Ziekenboeg De Aak** p. 117
Zieke thuislozen die kampen met verslaving of psychiatrische problemen worden verzorgd in de Aak.
- 19 Proeflokaal De Prael** p. 125
Alle vrijwilligers in de keuken nemen deel aan een werk-leertraject van HvO-Querido.
- 20 Basic Activering, een sociale onderneming** p. 131
Maatschappelijk ondernemer Ruud Dettmer neemt het liefst dak- en thuislozen in dienst.
- 21 Het Mobiel Team werkt in de rafelranden van de stad** p. 137
Op zoek naar zorgmijdende daklozen in nood kamt het Mobiel Team groene gebieden uit.
- Niet zielig** p. 145
- Colofon** p. 146

Positieve resultaten

● In New York zijn inmiddels honderden zorgmijdende daklozen van de straat gehaald. Zij wonen zelfstandig, met uitgekiende steun van hulpverleners en de nodige maatschappelijke support – ook voor familie en burens. Amsterdamse Woningcorporatie De Alliantie nam het New Yorkse concept over, samen met GGZ-instelling Arkin en HVO-Querido. ‘Er moest iets gebeuren. Want als je ooit door problemen op straat gekomen bent en je bouwt door het boetebeleid schulden op, dan kom je er nooit meer uit’, zegt teamleider Wessel de Vries. De doelgroep van Discus Housing First zijn cliënten met een dubbele diagnose: ze zijn verslaafd en hebben een psychiatrisch etiket. ‘Door onze aanpak krijgt de behandeling een extra boost, want wie iets te verliezen heeft, zoals een woning, is tot meer bereid.’ Maar liefst 85% van de cliëntèle slaagt erin de Discuswoning te behouden. Discus heeft nu bijna honderd woningen in eigen beheer. ‘We zijn eigenlijk gewoon een kleine corporatie met een bijzondere doelgroep’, zegt Wessel de Vries. ‘Daar hoort ook bij dat je er bent voor de burens. Bij de eerste tekenen van overlast komen we in beweging – ook in het belang van andere huurders.’

De teamleider omschrijft het werk van Discus simpel: ‘Als je zelf een woning gaat kopen of huren, ben je blij dat je familie of vrienden om je heen hebt, want wat moet je allemaal niet doen? Wij geven die steun ook, maar we nemen de regie niet over. We geven onze cliënten het volste vertrouwen, totdat het tegendeel bewezen wordt. Cliënten kunnen soms zelfs opnieuw beginnen op een andere woning, als zij begrijpen waardoor het eerder misging en bereid zijn daar lering uit te trekken.’

1

Discus, een bijzondere woningcorporatie

● Housing First van Discus Amsterdam is een revolutionair huisvestingsproject voor verslaafde dak- en thuislozen met vaak ook een psychiatrische problematiek. Eerst een eigen huis, dan hulpverlening. Het idee is afkomstig uit New York. En het werkt: cliënten krijgen een eigen huis op voorwaarde van inkomensbeheer door het Discus-team. De cliënt betaalt zelf de huur en verzorgt zijn of haar eigen huishouding. Een team van woonbegeleiders en sociaal psychiatrisch verpleegkundigen begeleidt hen hierbij.

Drie jaar geleden werd hij 'ineens' uitgenodigd voor een gesprek. 'Ze zeiden: we hebben een woning voor je. Ze liepen naar boven en kwamen terug met de sleutels. Het was shocking. Nee, ik was niet blij die eerste keer, ik voelde me opgelaten. Dat gevoel verdween pas toen ik een jaar in de woning zat en mijn ouders op mijn verjaardag kwamen, ik had ze jaren niet gezien. Iedereen was blij voor me.'

Kletsend en grappend

Een man met bleekblonde rastalokken leeft van een afstandje zichtbaar mee met het gesprek. Zelf heeft hij twee weken geleden zijn huissleutels gekregen, vertelt hij. En hij was meteen 'helemaal gelukkig'. Chris (42), donkerblauwe ogen onder een bruine ribfluwelen pet, is een bekend gezicht uit de veegploegen van Streetcornerwork. Drie dagen per week veegt en schoffelt hij door de hele stad. In ruil daarvoor krijgt hij tien euro per dag, een maaltijd en een half pakje shag. 'Ik had een eigen kamer in De Veste, ik heb een mooie tijd gehad, maar je wilt toch verder in het leven', zegt hij nu bedachtzaam. De lage najaarszon schijnt over de parketvloer van de meer dan royale huiskamer, waar behalve de lange eettafel ook een piano en twee comfortabele zitbanken staan. 'We beginnen zo', roept begeleidster Valerie van achter

Discus-client Luuk

haar bureau. Zij zit verderop in de open ruimte met vier collega's, die kletsend en grappend met hun klanten achter hun beeldschermen de administratie doen. In alle openheid.

Valerie pakt koffie achter de gemeenschappelijke bar. Ze kijkt nog even mee, haar hand op zijn schouder, met een eveneens koffie drinkende ex-dakloze Discus-klant die achter een van de beeldschermen naar werk zoekt. Chris schuift zijn stoel vlak naast de hare aan het bureau.

Valerie haalt zijn intakegegevens tevoorschijn, geeft hem een leeg A4'tje – 'schrijf op' – en somt snel en zakelijk op, voor onder het kopje 'gedaan': de stoffeerder, die is nu bezig, inschrijving bevolkingsregister, gebeurd. 'Liander? Sorry hoor', zegt Valerie, 'ik ben van Spaanse afkomst, mijn Nederlands is niet perfect. 'Comprendo', riposteert Chris.

DigiD

'Ik ben heel tevreden, je hebt echt een heleboel gedaan', zegt Valerie met een vriendschappelijke tik op zijn pet. Onder het kopje 'moet nog' groeit de lijst van dingen waar de nieuwe woningbezitter nog achteraan moet: apotheek, huurtoeslag, adreswijzigingen, inkomensbeheer en DWI (Dienst Werk en Inkomen) voor de inrichtingssubsidie. De begeleidster helpt hem ter plekke een DigiD-code

Ze liepen naar boven en kwamen terug met de sleutels

aan te vragen, over drie weken moet hij verhuisd zijn. 'Dit is bepaald geen acht-fasenplan', zegt Chris een tikje lijzig. 'Op een gegeven moment heb je dat soort hulpverlening ook wel gehad hoor.'

Zijn laatste eigen huis verloor hij omdat het een particulier inloophuis werd met drugsoverlast voor de bureu. 'Ik ben zelf weggegaan, de anderen zijn toen op straat gezet', vertelt hij. 'Maar nu weet ik dat als je een huis hebt, je het moet koesteren. Het leven op straat is harder geworden. Ik werk als vrijwilliger in verschillende inloophuizen. Je hoort daar vooral Oost-Europees. Als ik vier jaar clean ben, kan ik ook begeleider worden.'

Marcel is opgestaan om een kop koffie te pakken. Elke ochtend van tien tot één uur brengt hij door in de huiskamer van Discus. Daarna gaat hij naar zijn eigen huis in de Rivierenbuurt en wandelt de hele middag met zijn hond Laisser, het

Franse woord voor 'loslaten'. 's Avonds is het koken en televisiekijken. In het weekend slaapt hij vooral. Een wat eenzaam bestaan, vindt hij. 'Zonder mijn hond zou ik het niet redden.'

Bevlogen sfeer

Op de fiets manoeuvrerend van de Stadionbuurt naar De Pijp, vertelt Valerie met veel warmte over haar volgende cliënt. Discus begeleidt een aantal bewoners van het gesloten sociaal pension Vrijburg. Ze wonen nu twee aan twee in huizen in de buurt. 'Luuk is een echte huismus en hij heeft stimulering nodig. Daarom spreek ik ook vaak met hem af in het park waar hij dan gaat fotograferen. Hij doet dat heel aardig en wil verder in webdesign.' De woonbegeleidster werkte voorheen voor Artsen zonder Grenzen in Afrika. Haar Frans-Engelse ouders waren daar al bezig met het opzetten van kinderziekenhuizen. Iets

van die bevlogene sfeer vindt zij terug in het Amsterdamse Discus-team van Housing First.

‘Ja, het werk is ook weleens frustrerend’, zegt ze. ‘Vooral als iemand echt op de goede weg is en dan ineens komt er een psychose. Of iemand valt weer terug in zijn verslaving. Maar kom mee, dan laat ik je nog even kennismaken met meneer Appelboom. Hij had van ons een eigen woning, maar kon die niet houden. Het werd een inloophuis en nu zit-ie weer in Straetenburgh, zo’n heel ouderwets pension van HVO-Querido.’

Ze scheurt De Pijp in en parkeert haar fiets voor de deur van het grote gebouw. Haar vroegere klant – ‘ik heb hernia en zit onder de morfine’ – lag diep in slaap en kamt nog even snel zijn haar terwijl hij ons binnenlaat in een kamertje waar precies een bed en een grote televisie in passen. Op het bed vijf snoezige knuffelbeesten, eronder, een beetje uit het zicht, een groepje Euroshopperbierblikken. Hij vindt het wel best zo, vertelt meneer Appelboom, een grote knappe man met een zichtbaar alcoholprobleem. ‘Ik ben meestal buiten op straat en hier heb ik tenminste nog wat aanspraak en een paar vrienden.’ Als we weggaan, bedankt hij Valerie uitvoerig en kijkt haar de hele lange gang na tot ze bijna uit het zicht is. ‘Je komt toch nog terug, hè?’

2 **Het Martien Schaaperhuis**

● **Het Martien Schaaperhuis is een woonvoorziening op IJburg, die plaats biedt aan zestig Amsterdamse dak- en thuislozen vanaf achttien jaar met psychiatrische problemen. Tijdens hun verblijf in het Martien Schaaperhuis maken bewoners samen met hun begeleiders een plan. Daarbij gaan ze uit van wat nodig, gewenst en haalbaar is: doorstromen naar zelfstandig wonen, verhuizen naar een andere voorziening of in het Martien Schaaperhuis blijven. Er is een nauwe samenwerking tussen begeleiders en behandelaren op het gebied van psychiatrie en verslaving.**

‘Voorlopig zit ik hier goed’

In het Martien Schaaperhuis op IJburg krijgen ex-dak- en thuislozen een training in wonen. Sommigen willen er niet meer weg. ‘Ik ben bang dat het een rommeltje zou worden.’

De rode bakstenen aan de voorkant van het Martien Schaaperhuis kleuren mooi in het heldere januarilicht. De zon staat op de achterkant, maar schijnt dwars door het hele gebouw. Grote glazen toegangsdeuren schuiven geruisloos open. Binnen in de ruime en hoge nieuwbouwhal, drijven de schaapjeswolken van IJburg voorbij, alsof je buiten bent.

Mevrouw Kakumorad woont er al een hele tijd. Ook Linda uit de 24-uursopvang van Zuidoost woont er nog, evenals Raymond: ‘Eigenlijk ben ik een heel

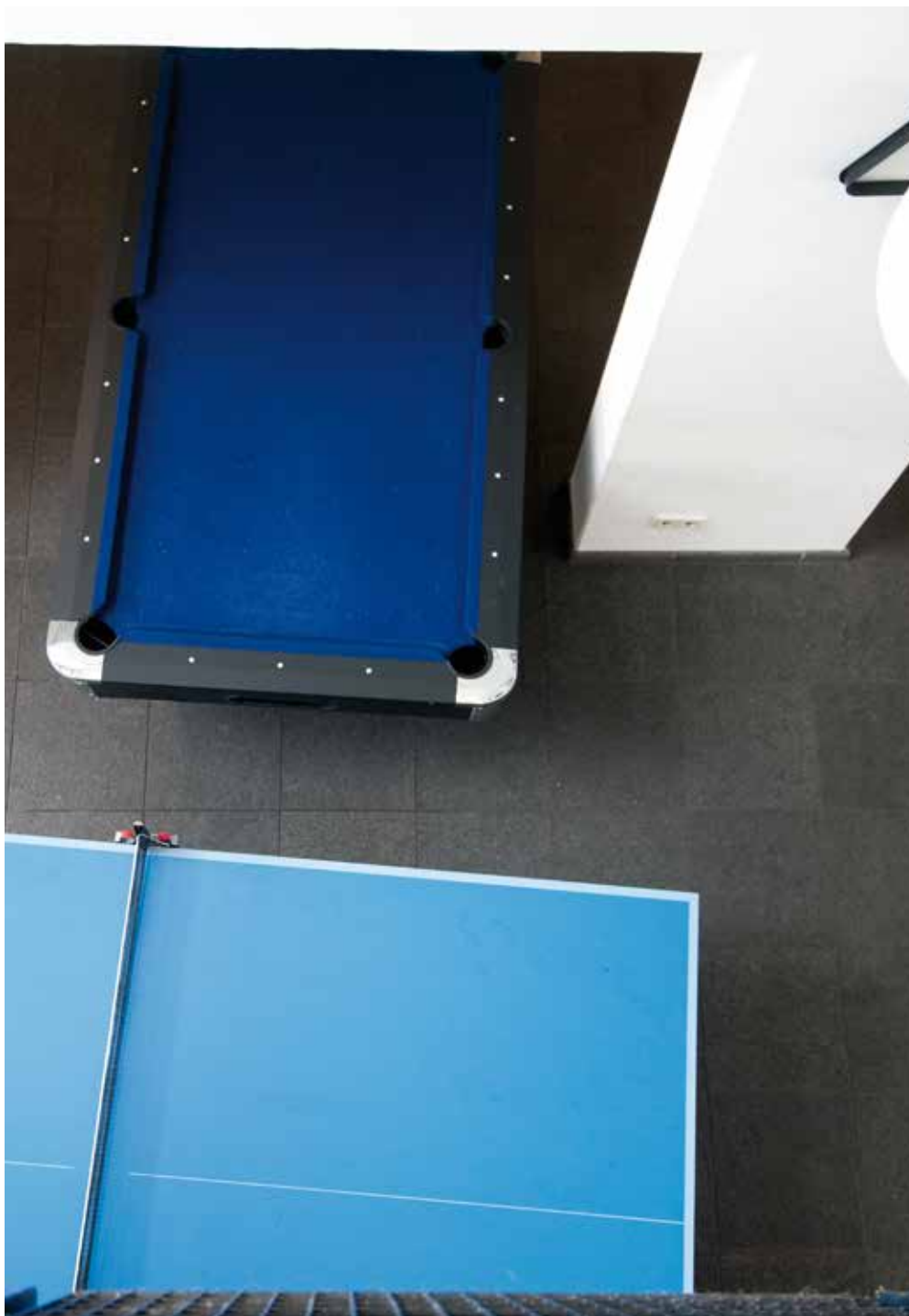
normale jongen.’ Hun levensverhalen kun je nalezen op de website van het Martien Schaaperhuis. De doelgroep heeft dit experimentele ‘trainingshuis’ met ‘woonladder’ zelf helpen ontwerpen. Sinds de opening ervan in 2008 verhuisden zeven van de zestig mensen met begeleiding naar een zelfstandige woning. Niet veel, wel wat.

Zenuwachtig

‘Een harde afspraak maken gaat niet, daar worden onze cliënten zenuwachtig van’, waarschuwde zijn woonbegeleider

vooraf. Eenmaal op de derde verdieping opent Johan energiek de deur van zijn appartement. Hij springt de drempel over naar buiten en kijkt zijn bezoekers verwachtingsvol aan. De bewoner ziet er met zijn vissershoedje en kekke sportkleding zeer eigentijds uit: een soort oudere jongere. Op de enige tafel in het appartement domineert een grote televisie. Ervoor een paar pakjes shag, onder de tafel een sixpack Bavaria alcoholvrij.

‘Voorlopig zit ik hier goed’, zegt Johan. ‘Ik heb me eigen nog nooit zó thuis ge-

voeld, hier heb ik mijn veiligheid gevonden. Nee, een zelfstandige woning wil ik niet, ik ben bang dat het een rommeltje zou worden. Met de papieren vooral.' Johan (44) overleefde zeven jaar straat en was verslaafd aan alcohol voordat hij via een afkickkliniek in het Martien Schaaperhuis terecht kwam. 'Ik sliep in het park zonder slaapzak en ik heb epilepsie. Drie jaar geleden zeiden ze: Als je nu niet meegaat, laten we je verder aan je lot over. Toen heb ik ja gezegd.'

Zorgindicatie

Over zijn leven kan hij wel drie boeken schrijven, zegt hij lachend. Johan is helemaal clean. Hij zorgt vier dagen in de week voor zijn zieke vriendin, die in een verzorgingshuis zit. De begeleiding beschouwt deze mantelzorg als dagbesteding. Op de derde verdieping woont de ex-dakloze op een gang met acht andere bewoners. Veel grote ramen, kleurig houtwerk en overal echt parket op de vloer. Met enige trots showt hij de gemeenschappelijke woonkeuken met balkon: veel staal en houten meubels, modern gemeubileerd en schoon. Op de muur namenschema's in kleur. De groep maakt zelf schoon, iedere dag iemand anders. En op maandagavond doen alle groepen in het gebouw beurtelings de grote schoonmaak.

Het Martien Schaaperhuis heeft zes

afdelingen met acht bewoners in een eigen appartement met douche en toilet. Aan de kopse kanten wonen twee mensen met een gedeelde woonkeuken. De bewoners ervan kennen elkaar niet per se. 'Dat gaat inderdaad niet altijd goed samen, het wordt bekeken, we maken hier het liefst twee HAT-eenheden van', vertelt de opgewekte zorgcoördinator Sabine ter Mors. Ze beschrijft hoe vanaf het begin in 2008 enkele hoogidealistische doelstellingen van de woontraining moesten worden aangepast aan de praktijk.

Dagbesteding

De woonladder bleek niet haalbaar, evenmin als het maximum aantal woonjaren van drie. 'Het is gewoon niet handig om mensen steeds te laten verhuizen als ze een stapje verder zijn. Bovendien moet de doorstroom dan gelijke tred houden en dat gebeurt niet, vertelt Ter Mors: ook de bewoners van het Martien Schaaperhuis lopen op tegen de Amsterdamse woningnood. Wel bedienen drie van de zestien woonbegeleiders vijf 'satellietwoningen' van Ymere elders op IJburg. Ook hier wonen ex-dak- of thuislozen op weg naar zelfstandigheid.

Uit onderzoek in de daklozenopvang bleek een paar jaar geleden dat de meeste dak- en thuislozen ook met psychische- en verslavingsproblemen

Hier heb ik mijn veiligheid gevonden

worstelen. Sindsdien krijgen meer daklozen een zorgindicatie voor beschermd wonen. De bewoners van het nieuwe huis hebben allemaal een pittig zorgzwaartepakket. Vandaar dat de doorstroming minder snel gaat dan oorspronkelijk gedacht. En sommige bewoners kunnen of willen zelfs nooit meer zelfstandig wonen. 'Om hospitalisatie te voorkomen blijven we de mensen wel prikkelen', aldus Ter Mors. Een serieuze dagbesteding is verplicht in het Martien Schaaperhuis. Voor een enkeling betekent dit een paar dagdelen sporten, een ander werkt 32 uur bij Pantar.

Schorsing

Sommigen werken in het eigen, professioneel geleide restaurant Steigerstek op de begane grond. Anderen gaan met plezier naar Basic Wheels, een zelfstandige rolstoelbouwer vlak naast het Martien Schaaperhuis, in hetzelfde gebouw. Ook een zorgboerderij in Noord behoort tot

de mogelijkheden. Een bewoner die om twaalf uur de woonkamer op de derde verdieping binnenstapt, heeft duidelijk geen dagbesteding. 'Ha, een journalist! Laatst is onze OV-chipkaart zonder opgaaf van redenen ingetrokken.' Hij rookt een sigaret op het balkon. 'Ons is daarover niets gevraagd. Niet bepaald democratisch. Er is ook iemand geschorst nadat een buurtbewoonster klaagde. De leiding wil hierover niet onderhandelen. Ook niet met de bewonerscommissie. Het komt op mij stalinistisch over.' De projectmanager legt uit: 'Openbaar vervoer moeten ze zelf betalen. Alleen bij echt belangrijke afspraken konden bewoners een OV-chipkaart meekrijgen. Daar werd steeds meer misbruik van gemaakt, vandaar dat we nu wat beter kijken. Mensen die de kaart echt nodig hebben krijgen 'm. En zo'n schorsing gebeurt echt niet voor niets, niet alléén omdat een buurtbewoonster komt klagen. Bovendien zorgen we dan altijd voor vervangende slaapruiimte.'

